

# Υποκατάστατα, Ολοκαύτωμα και κρατικές στρατηγικές εξόντωσης

## ή αλλιώς πώς ένα βιβλίο στρατοπεδικής λογοτεχνίας μάς φάνηκε χρήσιμο στην περίοδο του φονικού ιού

Μετά τις παρουσίες, οδηγηθήκαμε στους στρατώνες. Ξαπλώσαμε στις κουκέτες, κρυφοκοιτάξαμε από τις τρύπες στους τοίχους και περιμέναμε το τέλος της διαλογής.

«Νιώθω ότι αυτή η διαλογή ήταν κάπως δικό μου λάθος. Τι περίεργη δύναμη που έχουν οι λέξεις... Εδώ στο Άου-σβιτς οποιαδήποτε λέξη, ακόμα και οι κακές, φαίνεται να αποκτούν υλική υπόσταση». [1]

Στις 8 Απριλίου του σωτήριου έτους 2022 (ακα έτος δύο μετά-Κόβιντ) μπήκαμε σχετικά αγχωμένες και παγωμένοι στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Από την τελευταία φορά που είχαμε χρησιμοποιήσει κάποια αίθουσα της ΑΣΟΕΕ για εκδήλωση είχαν περάσει 2 χρόνια κρατικά αποφασισμένου υποχρεωτικού εγκλεισμού (με μικρά διαλείμματα). Δύο χρόνια διακομματικής μασκοφορεμένης εθνικής ενότητας, μπατσο-ιατρικής πειθάρχησης και έντασης της οικονομίας πολέμου. Καθώς ανηφορίζαμε τα σκαλιά της ΑΣΟΕΕ ξέραμε πως ο κόσμος δεν θα είναι ποτέ ξανά ο ίδιος.

Εμείς, ωστόσο, βρεθήκαμε στο πανεπιστήμιο εκείνη τη μέρα για να υποστηρίξουμε πως ο κόσμος έχει συνέχεια. Αυτό το φαινομενικά παράδοξο λύνεται εύκολα αν σκεφτούμε ότι ο κόσμος συνεχίζει να χωρίζεται σε τάξεις, συνεχίζει να οργανώνεται κοινωνικά ως ξεχωριστά έθνη κράτη, συνεχίζει να γυρνάει γύρω από την ετεροσεξιστική πειθάρχηση και την κοινωνική αναπαραγωγή. Η εκδήλωση που σχεδιάσαμε στηριζόταν ακριβώς στη σημερινή πολιτική χρησιμότητα που έχει η συζήτηση για τον αντισημιτισμό από αυτόνομη αντιφασιστική σκοπιά. Πιο συγκεκριμένα, θέλαμε να συζητήσουμε την έκδοσή μας *Κυρίες και Κύριοι, από δω για τα αέρια*, μια συλλογή διηγημάτων του Ταντέους Μπορόφσκι.

Η συγκυρία της εκδήλωσης μάς επεφύλασσε άλλη μια 'έκπληξη'. Στις 24 Φεβρουαρίου το ρωσικό κράτος επιτέθηκε στο ουκρανικό. Από την πρώτη στιγμή, ο δημόσιος διάλογος κατακλύστηκε από τη χρήση της λέξης «φασίστας». Από τη μια μεριά, ο ένας από τους τέσσερις όρους που έθεσε η ρωσία προκειμένου να σταματήσει την εισβολή ήταν η «αποναζιστικοποίηση του ουκρανικού κράτους». [2] Από την άλλη μεριά, σύσσωμο το μπλοκ των δυτικών κρατών (με τα μήντια και τους διανοούμενούς του) έσπευσε να χαρακτηρίσει τον Πούτιν ως «φασίστα», «νέο Χίτλερ» κ.λπ. [3] Για όλες τις πολιτικές μπάντες, το φάντασμα του φασισμού εμφανίστηκε ξανά ακριβώς **ως τέτοιο**: ως φάντασμα, δηλαδή ως ένα σώμα άυλο, χωρίς ιστορία, χωρίς σύνδεση των υλικών συμφερόντων με τις κρατικές τεχνολογίες. Και, κυρίως, εμφανίστηκε ως προσωποποίηση· ένα κράτος που ταυτίζεται με το πρόσωπο του Κακού.



**βιβλιοπαρουσίαση**  
Tadeusz Borowski  
**ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΑΠΟ ΔΩ ΓΙΑ ΤΑ ΑΕΡΙΑ**

Παρασκευή,  
08.04.2022, 7μμ  
ΑΣΟΕΕ (πατησίων 76)

151  
περιοδικό γνώριμο  
στην ελληνική φασιστο-  
zine151@yahoo.com

«Είπαμε ότι δεν υπάρχει κανένα έγκλημα που ο άνθρωπος δεν θα διέπραττε προκειμένου να σώσει τον εαυτό του. Και, έχοντας σώσει τον εαυτό του, θα διαπράττει εγκλήματα για αλλόκοτα και πιο ασήμαντους λόγους»· θα τα διαπράξει πρώτα από καθήκον, μετά από συνήθεια και τελικά για ευχαρίστηση. Τους είπαμε με περίσσιο ενθουσιασμό τα πάντα για τη δύσκολη, υπομονετική ύπαρξή μας στο στρατόπεδο συγκέντρωσης, που μας είχε διδάξει ότι όλος ο κόσμος είναι πραγματικά σαν ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης· οι αδύναμοι δουλεύουν για τους δυνατούς και αν δεν έχουν δύναμη ή διάθεση να δουλέψουν – τότε ασ κλέβουν, ή σς πηδώνουν».

Ο Μπορόφσκι σ' αυτά τα κείμενα περιγράφει σκηνές από τη ζωή του στο Άουσβιτς και μετά τις σκέψεις των κρατούμενων, την εξαθλίωση, τη βία, τον θάνατο, το νοσοκομείο του στρατόπεδου, ένα γήπεδο ποδοσφαίρου, το γυμνασίο τμήμα, τους θαλάμους σελίων, το κρεματόριο, τους γερμανικούς φρουρούς, τον πλανήτη Άουσβιτς, δίπλα στο κλασικό βιβλίο του Άλβι και του Άμντ, τη μερτυρία του Μπορόφσκι μας βοηθά να προσγγίσουμε το σύμπαν των στρατοπέδων συγκέντρωσης.

Η αφίσσα της εκδήλωσης (που αυτή τη φορά έγινε)

### Ευρήματα συγκυρίας

Η γραφή του Μπορόφσκι, ωστόσο, είναι ικανή να μας 'προφυλάξει' από τέτοιες αναγνώσεις της ιστορίας: δηλαδή, από την κυρίαρχη κρατική αφήγηση. Ο ευθύς κυνισμός του δεν αφήνει περιθώρια παρερμηνείας. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι πως, έχοντας 'περάσει' από τα στρατόπεδα εκτοπισμένων που έφτιαξαν οι νικητές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, περιγράφει γλαφυρά την ασφυξία που προκαλούσαν οι εκεί συνθήκες ζωής, το ότι οι πρώην κρατούμενοι των ναζί και των εκτοπισμένοι από τους νικητές δεν μπορούσαν να νιώσουν πως είναι ελεύθεροι.

«Για εμάς τους Πολωνούς στη Δυτική Γερμανία ήταν συνεπώς πολύ δύσκολο να ξεφύγουμε από την προσεκτικά επιτηρούμενη, στιγμισμένη μάζα των «εκτοπισμένων ατόμων», να μετακομίσουμε σε μία από τις μεγάλες πόλεις και εκεί –αφού προσχωρήσουμε σε μια πολωνική πολιτική οργάνωση και γίνουμε κρίκος μιας αλυσίδας της μαύρης αγοράς– να ξεκινήσουμε μια νορμάλ ιδιωτική ζωή. Ήταν δύσκολο να αποκτήσουμε διαμέρισμα, αυτοκίνητο, ερωμένη κι επίσημες ταξιδιωτικές άδειες, να ανέβουμε στην κοινωνική ιεραρχία, να τριγυρίζουμε την Ευρώπη σαν να 'ταν το σπίτι μας και να νιώσουμε ελεύθεροι άνθρωποι και πάλι. **Μετά την απελευθέρωση, ήμασταν προσεκτικά απομονωμένοι από τις τριγύρω κοινότητες και φυτοζωού-**

**σαμε καθ' όλη τη διάρκεια του όμορφου, ηλιόλουστου Μαΐου μέσα στα βρώμικα, ψεκασμένα με D.D.T. παραπήγματα του Νταχάου. Μετά, νέγροι οδηγοί μάς μετέφεραν στα στρατιωτικά παραπήγματα και μας εγκατέστησαν εκεί για το καλοκαίρι.» [4]**

Τα παραπάνω λόγια δεν είναι απλώς μια αιχμή εναντίον των νικητών. Είναι η αναγνώριση πως η οργάνωση της καθημερινότητας όσων είχαν το ίδιο στάτους με τον Μπορόφσκι περιλάμβανε όλες τις πτυχές της ζωής. Η πολυπόθητη ελευθερία είχε σπάσει σε κομμάτια: διαμέρισμα, αυτοκίνητο, ερωμένη, δυνατότητα μετακίνησης, δυνατότητα κοινωνικής ανέλιξης. Η προσεκτική απομόνωση εκείνων των περίπου δέκα εκατομμυρίων εκτοπισμένων είναι που συνεχίζει να οικοδομεί αυτόν τον κόσμο από πέτρα.

Και πλάι στην επισήμανση πως υπάρχει συνέχεια στη μεταχείριση των πρώην κρατούμενων, διαγράφεται πλέρια και η συνέχιση της ταξικής κυριαρχίας (κωδικός: οι μαλακίες του Πλάτωνα). Αυτοί που έφτιαξαν τις πυραμίδες συνεχίζουν να υπάρχουν με τη μορφή εκείνων που πεθαίνουν για τις δημοκρατίες των αφεντικών τους.

**«Ξέρεις πόσο πολύ μου άρεσε ο Πλάτωνας. Σήμερα καταλαβαίνω ότι έλεγε ψέματα. Γιατί τα πράγματα αυτού του κόσμου δεν είναι η αντανάκλαση του ιδανικού, αλλά το προϊόν του ανθρώπινου ιδρώτα, του αίματος και της σκληρής δουλειάς. Είμαστε εμείς που χτίσαμε τις πυραμίδες, που λαζεύσαμε το μάρμαρο στους ναούς και τους βράχους στους αυτοκρατορικούς δρόμους. Εμείς που κάναμε κουπί στις γαλέρες και σύραμε τα ξύλινα άροτρα, ενώ αυτοί έγραφαν διαλόγους και δράματα εκλογικεύοντας τις μηχανορραφίες τους επικαλούμενοι το όνομα της πατρίδας και έκαναν πολέμους για τα σύνορα και τις δημοκρατίες. Εμείς ήμασταν βρώμικοι και πεθαίναμε από πραγματικό θάνατο. Αυτοί ήταν «καλαίσθητοι» και συνέχιζαν τις λεπτές τους συζητήσεις.» [5]**

Εδώ ο Μπορόφσκι αναδεικνύει την είσοδο της κρατικής οργάνωσης στην ταξική σχέση εκμετάλλευσης. Οι πατρίδες, τα σύνορα και οι δημοκρατίες οδηγούσαν την εργατική τάξη σε συνεχή σφαγεία. Γι' αυτό, εξάλλου, ο Μπορόφσκι αποφεύγει σε όλα του τα διηγήματα να μιλήσει για την αφηρημένη και αφαιρετική 'ανθρωπινότητα'. Αντ' αυτού, λόγω της προνομιακής του θέσης στο στρατόπεδο του Άουσβιτς ως πολωνός πολιτικός κρατούμενος και όχι ως εβραίος, βλέπει ότι το κράτος είναι που οργανώνει την εργασία, την καθημερινότητα του προλεταριάτου, το σύστημα των στρατοπέδων εξόντωσης. Την κοινωνική (ανα) παραγωγή, πριν τον πόλεμο, κατά τη διάρκειά του, και μετά απ' αυτόν.

Όπως γράφαμε στο κείμενο για τις περιπέτειες του Μίστερ Νόστιμου, κατά τη διάρκεια της μετάφρασης του βιβλίου του Μπορόφσκι ήρθαμε σε επαφή με τον 'γαλαξία' της διατροφής στη μεσοπολεμική Ευρώπη. [6] Η λέξη *Ersatz* –που στα γερμανικά σημαίνει υποκατάστατο– αποτέλεσε ένα εύρημα πολεμικής οικονομίας· ένα εύρημα που λίγοι θα περίμεναν να βρεθεί σε ένα βιβλίο με διηγήματα 'εμπνευσμένα' από τον εγκλεισμό στο στρατόπεδο εξόντωσης του Άουσβιτς. Το *Ersatz* ήταν η λέξη κλειδί για να μπορέσουμε να δούμε τις κρατικές στρατηγικές διατροφής που ανέπτυξε η ναζιστική Γερμανία στα πλαίσια του τετραετούς οικονομικού πλάνου της (1936-1940) καθώς σχεδίαζε την οικονομική της ανεξαρτησία. Ένα σχέδιο χρήσης της γερμανικής οικονομίας για την προετοιμασία και τη διεξαγωγή του πολέμου· ένα σχέδιο ώστε το ναζιστικό κράτος να μπορέσει να έχει ανταγωνιστική οικονομία εν μέσω πολέμου, να μπορέσει να αντέξει τους αναμενόμενους αποκλεισμούς, να μην απειλείται (κατά το δυνατόν) από ελλείψεις σε πρώτες ύλες. Αυτό το σχέδιο είχε δύο πτυχές: εκείνη που

αφορούσε στην καθημερινή ζωή των νοικοκυριών και εκείνη που αφορούσε το μακροοικονομικό επίπεδο. Τα προϊόντα *Ersatz* –με βασικό συστατικό, μαντέψτε!, το ξύλο– αφορούσαν σε εμπορεύματα άμεσης ανάγκης των νοικοκυριών: ρούχα, παπούτσια, τρόφιμα (ψωμί, μαρμελάδες). Από την άλλη μεριά, αυτό το σχέδιο είχε και μια αφήγηση που το συνόδευε: την ευρωστία και την υγεία του εμπόλεμου έθνους. Ήταν δύο από τις λέξεις που ανέδειξαν την κοινωνική τους δύναμη και αποκτούσαν την υλική τους υπόσταση καθώς οργανωνόταν γύρω τους η πολεμική οικονομία και η κοινωνική αναπαραγωγή του Τρίτου Ράιχ. «Τα *Ersatz* προϊόντα ήταν η χρυσή τομή μεταξύ των συνηθειών του 'λαού' και των αναγκών του κράτους. Άλλη μια μεγάλη επιτυχία του γερμανικού φασισμού!» [7] Ωστόσο, το γεγονός πως τα *Ersatz*-προϊόντα ήταν διαδεδομένα σε όλη τη μεσοπολεμική Ευρώπη –ο Μπορόφσκι, εξάλλου, αναφέρεται στην πολωνία– μας δείχνει ποια είναι η ραχοκοκκαλιά όλου του πολιτικού και οικονομικού καπιταλιστικού οικοδομήματος. Αρκεί μια «στιγμή κινδύνου» για να διαγραφεί ο πυρήνας αυτού που λέμε «κατανάλωση προϊόντων». Δηλαδή, την πολιτική αυτή συνθήκη που τότε θα ευνοεί την κατανάλωση και τότε θα την αποτρέπει.

Μαζί με την κατανάλωση, υπάρχει και μια ακόμη έννοια που λειτουργεί μυστικοποιητικά· που κρύβει, δηλαδή, περισσότερα από όσα μας αποκαλύπτει. Αυτή είναι η έννοια του «άμαχου πληθυσμού». Και το λέμε αυτό επειδή ο πόλεμος στις εκδοχές του από τον 20ο αιώνα σίγουρα περιλαμβάνει το σύνολο του πληθυσμού ενός έθνους-κράτους και όχι μόνο τους στρατιώτες που πολεμούν στο μέτωπο. [8] Ενώ και αυτό που συνηθίζουμε να λέμε «ειρηνική περίοδος» περιλαμβάνει πειθαρχίες και τεχνολογικές διακυβέρνησης που προετοιμάζουν τον κοινωνικό σχηματισμό για πόλεμο.

Πράγματι, πολλά από τα παραπάνω αποτέλεσαν και τοποθετήσεις συντρόφων και συντροφισσών στην εκδήλωση. Τονίστηκε ο ρόλος των ειδικών, στο τρίπτυχο επιστήμονες – γιατροί – τεχνολογία, και το 'ενδιαφέρον' τους για τις καθημερινές συνθήκες που αφορούσαν στο σώμα και τη διατροφή. Επισημάνθηκε το Ολοκαύτωμα ως η πολιτική όψη ενός κρατικά οργανωμένου πανευρωπαϊκού σχεδίου, αυτού της εξόντωσης των εβραίων της Ευρώπης. Τέλος, αναδείχτηκε η σημασία της διαδικασίας μέσω της οποίας τα κράτη προετοιμάζονταν για την εμπλοκή τους στον πόλεμο, υπολογίζοντας τα οφέλη και τα κόστη εκείνης της εμπλοκής. Ετούτα τα τρία σημεία είναι που συνιστούν και ενδείξεις για τη σημερινή σημασία που έχει ο αντισημιτισμός και η κρατικά οργανωμένη εξόντωση των εβραίων.

### **Ποια είναι η επικαιρότητα της εναντίωσης στον αντισημιτισμό σήμερα;**

Όλα ετούτα μάς είναι χρήσιμα για να μπορούμε να μιλάμε από αντικρατική σκοπιά, όταν όλοι γύρω μας προσπαθούν (διάολε, από την *Καθημερινή* μέχρι τους διάφορους 'φιλοσημίτες') να παρουσιάσουν τον αντισημιτισμό είτε σαν ένα κατάλοιπο των ανορθολογικών και αμόρφωτων είτε σαν ένα χαρακτηριστικό των γενικών οπαδών της σβάστικας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα: η βεβήλωση του εβραϊκού νεκροταφείου των Ιωαννίνων. Έχοντας στις αποσκευές μας μια αποδελτίωση του τοπικού γιαννιώτικου Τύπου και μια αφήγηση για τη σύγκλιση του κρατικού συμφέροντος με τα κοινωνικά 'πάθη' μπορέσαμε αφενός να αποφυγούμε τη σύγχυση αφετέρου να επικυρώσουμε μια μεθοδολογία ερμηνείας για το πώς να διαβάσουμε ολόκληρο το Ολοκαύτωμα· αναδεικνύοντας, δηλαδή, τους υλικούς λόγους που –μαζί με την ιδιαιτερότητα του αντισημιτικού μίσους– οδήγησαν στη συμμετοχή όλων των κρατών στην εξόντωση των ευρωπαϊκών εβραίων.

Και, πράγματι, οι διαρκείς βεβηλώσεις του εβραϊκού νεκροταφείου στα Γιάννενα δείχνουν ότι από το Ολοκαύτωμα μέχρι σήμερα έχει στηθεί ένα τοπικό δίκτυο εξουσίας –με την υποστήριξη του κράτους, των μνητών, των μπάτσων, της κοινωνίας των πολιτών– που επιδιώκει την 'έξωση' του εβραϊκού νεκροταφείου από την πόλη ή ακόμη και την καταστροφή του. Το υλικό συμφέρον που κινεί τις βεβηλώσεις είναι η θέση στην οποία βρίσκεται το νεκροταφείο-φιλέτο. Η επίγνωση του συμφέροντος και η ορθολογικότητα των βεβηλώσεων συνοδεύεται από την ανυπαρξία συζήτησης για το ντόπιο δίκτυο εξουσίας σε μια ευαίσθητη εθνικά περιοχή –όπως είναι οι περιοχές στα σύνορα με την Αλβανία. Ταυτόχρονα, η δημιουργία του γεγονότος «βεβήλωση του εβραϊκού νεκροταφείου» λειτουργεί θεαματικά: αποκρύπτει αφενός τη λειτουργία των μηχανισμών του ελληνικού κράτους αφετέρου την ιστορικότητα του γιαννιώτικου αντισημιτισμού και του βόθου του, μιας και πολλά μέλη της γιαννιώτικης κοινωνίας των πολιτών δικαιολόγησαν την εξόντωση των ρωμανιωτών εβραίων της πόλης. Καταλαβαίνουμε, δηλαδή, ότι είναι δύσκολο να ομολογηθεί δημόσια η συνέργεια ιδιοκτητών, μικροαστών, παπάδων, δημοσιογράφων, μπάτσων. [9]

Ετούτη η ερμηνευτική μέθοδος που ακολουθούμε μας φαίνεται εξαιρετικά χρήσιμη πολιτικά γιατί εντάσσει την υλιστική ανάγνωση της ιστορίας δίπλα στην ιδιαιτερότητα του αντισημιτισμού. [10] Ο ισχυρισμός αυτός θέτει σε λειτουργία τρεις άξονες:

**1) την ιδιαιτερότητα των θυμάτων:** οι εβραίοι – όντας οι αιώνιοι ξένοι των δυτικών κρατών– ήταν το εύκολο και χρήσιμο θύμα, λόγω της μεγάλης επιτυχίας διάδοσης του αντισημιτισμού σε κάθε ευρωπαϊκή κοινωνία, από τον θάνατο των οποίων θα κέρδιζαν οι συνεργάτες ή/και σύμμαχοι των ναζί.

**2) την ιδιαιτερότητα των θυτών:** ενώ δεν πρέπει να χαθεί η γερμανική καινοτομία της σύλληψης, του σχεδιασμού και της εκτέλεσης της Τελικής Λύσης, η συνέργεια των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών πρέπει να τίθεται πάντα στο κάδρο. Τα πολλαπλά υλικά οφέλη των κρατών ήταν η γενεσιουργός αιτία ώστε κανένα κράτος (με την εξαίρεση της Αλβανίας) να μην λειτουργήσει αποτρεπτικά για την εξόντωση των εβραίων.

**3) την ιδιαιτερότητα της διαδικασίας της εξόντωσης:** η τεχνολογία που είχε αναπτυχθεί από τα κράτη αναφορικά με τη χρήση μέσων και μηχανισμών για τη διαχείριση των πληθυσμών. Η σύγχρονη οργάνωση της ζωής εντός των εθνικών καπιταλιστικών κρατών, η

ανάπτυξη της βιομηχανίας, η εξέλιξη του επιστημονικού λόγου, η γιγάντωση της κρατικής γραφειοκρατίας, η διακρατική ανταλλαγή τεχνολογίας για τον έλεγχο του πληθυσμού είναι τα στοιχεία εκείνα που καθιστούν το κράτος ως κεντρικό οργανωτή της κοινωνικής ζωής. Άρα, το κράτος υπήρξε και κεντρικός οργανωτής της εξόντωσης.

Έτσι, ζώντας στη σημερινή συγκυρία που η προετοιμασία για πόλεμο είναι η συχνότητα στην οποία συντονίζονται όλα τα κράτη, η πολιτική λειτουργία του αντισημιτισμού στο ελληνικό κράτος είναι το μπετονάρισμα του ελληνικού εθνικού κορμού. Το εμπόλεμο έθνος έχει ανάγκη έναν εσωτερικό εχθρό. Ακόμη περισσότερο, έχει ανάγκη να αποδώσει σ' αυτόν τον εσωτερικό εχθρό *συγκεκριμένα χαρακτηριστικά*. Η αντισημιτική κοσμοαντίληψη επιτελεί αυτόν ακριβώς τον ρόλο. Γι' αυτό, εξάλλου, τα τελευταία είκοσι χρόνια η φασιστική γλώσσα περί Νέας Τάξης Πραγμάτων, περί εβραίων προδοτών που δεν πληρώνουν φόρους πηγαιίνει από τη βουλή στο πεζοδρόμιο (και πάλι πίσω). Επειδή η ιστορικά επιβεβαιωμένη επίλυση των κρίσεων από τη μεριά του ελληνικού κράτους είναι ο πόλεμος. Και στην προετοιμασία ενός τέτοιου πολέμου χρειάζεται τις κατάλληλες αφηγήσεις ώστε να συσπειρώνει τις σχέσεις του λαού με το κράτος. Όπως έγραφε ο Saul Friedländer:

«Η αντιεβραϊκή σταυροφορία προσέφερε επίσης στο ναζιστικό καθεστώς μια σειρά απτά οφέλη, σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο. Για ένα καθεστώς που εξαρτιόταν από τη διαρκή κινητοποίηση, ο Εβραίος χρησίμευε ως μύθος που κινητοποιούσε διαρκώς τα πλήθη. Αυτό το αντιεβραϊκό μένος έγινε ακόμη πιο ακραίο ακολουθώντας τη ριζοσπαστικοποίηση των στόχων του καθεστώτος και, αργότερα, την επέκταση του πολέμου. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα μπορέσουμε να εντοπίσουμε την ανάδυση της «Τελικής Λύσης». Όπως θα δούμε, ο ίδιος ο Χίτλερ διαμόρφωσε την εκστρατεία κατά των Εβραίων, σύμφωνα με στρατηγικούς στόχους. Από τη στιγμή όμως που άρχισαν να διαφαίνονται τα πρώτα σημάδια της επερχόμενης ήττας, ο Εβραίος έγινε ο πυρήνας της προπαγάνδας του καθεστώτος, για να στηρίξει τον λαό (Volk) σε ό,τι πολύ σύντομα εμφανίστηκε ως ύστατος αγώνας.» [11]

### **Ρέκβιεμ για τη θετική αυτονομία**

Στον απολογισμό των προηγούμενων τριών εκδηλώσεων παρουσίας/συζήτησης για τη συλλογή διηγημάτων του Μπορόφσκι (σε Θεσσαλονίκη και Δράμα) είχαμε επισημάνει ότι το *Κυρίες και κύριοι από δω για τα αέρια* μας είναι χρήσιμο και λόγω της μοιότητας της πολωνικής με την ελληνική 'περίπτωση'. Γράφαμε ως

«[η] εγχώρια αριστερή και θεσμική αφήγηση βλέπει το Ολοκαύτωμα σαν μια κακή στιγμή της ευρωπαϊκής ιστορίας, για την οποία αποκλειστικά υπεύθυνοι υπήρξαν οι Γερμανοί ναζί. Τα επί δεκαετίες αντιεβραϊκά πογκρόμ, όπως αυτό στο Κάμπελ, οι πολιτικές διαχείρισης και περιθωριοποίησης των Εβραίων, ο διάχυτος αντισημιτισμός του Τύπου, τοποθετούνται στα περιθώρια της ιστορίας ως απόρροια του οπισθοδρομισμού, ή ως στοιχείο που χαρακτήριζε άλλες πληθυσμιακές ομάδες που είχε να διαχειριστεί το ελληνικό κράτος, όπως οι μικρασιάτες πρόσφυγες. Η Ελλάδα ήταν μία ακόμα χώρα που βγήκε κερδισμένη από το Ολοκαύτωμα: το κράτος της βρέθηκε με έναν πληθυσμό ακόμα πιο ομογενοποιημένο και οι ντόπιοι χριστιανοί του μπόρεσαν να απολαύσουν ό,τι άφησε πίσω του ο εβραϊκός πληθυσμός. Ήταν μία ακόμη χώρα όπου, όταν γυρνούσαν οι επιζώντες του Ολοκαυτώματος, έβρισκαν τα σπίτια τους κατελημμένα από χριστιανούς και το μίσος εναντίον τους ακόμα πιο αναζωπυρωμένο.» [12]



Όλα τα παραπάνω συνεχίζουν να ισχύουν. Μάλιστα, όσο κι αν οι έλληνες εβραίοι παρουσιάζονται σαν μια 'εξωτική κοινότητα' στα πλαίσια ενός φιλελεύθερου λόγου που γουστάρει την καλογουλισμένη πολυπολιτισμικότητα, εξακολουθούν να μένουν εκτός συζήτησης τόσο οι στρατηγικές του ελληνικού κράτους για την περιθωριοποίηση, την πειθάρχηση και την εξόντωσή τους όσο και η δυναμική του αντισημιτισμού ως συγκροτητικού στοιχείου του ελληνικού εθνικού κορμού (και κράτους). Συνεπώς, εκδηλώσεις όπως αυτή η βιβλιοπαρουσίαση έχουν διπλή σημασία: αρχικά, είναι τόποι συνεύρεσης για να μιλιέται από αυτόνομη αντιφασιστική σκοπιά το ζήτημα του αντισημιτισμού, της υλικότητάς του, του οφέλους που προσπορίστηκε για τα κράτη (τόσο σε οικονομικό όσο και σε επίπεδο εθνικής ομοιογένειας). Σε δεύτερο επίπεδο, ιστορίες όπως αυτές που μας περιγράφει ο Μπορόφσκι μας υπενθυμίζουν ότι τα κράτη δεν προστατεύουν την υγεία μας. [13] Μας θυμίζουν ότι τα κράτη ορίζουν τι είναι υγεία και τι είναι ασθένεια, βασισμένα στα υλικά τους συμφέροντα γύρω από την εργασία και τη διαχείριση των πληθυσμών τους. [14] Επομένως, η πρόδοος που ευαγγελίζονται (μέσω της επιστήμης, της τεχνολογίας και όλων των θεαματικών φετιχισμών του κεφαλαίου) είναι μια αφήγηση που έχει πατήσει πάνω σε εκατομμύρια πτώματα. Είναι μια πρακτική λήθης εκείνων των θεσμών που κατέστησαν δυνατή τη βιομηχανική εξόντωση των εβραίων στο σφαγείο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Θεσμών που είχαν όλα τα κράτη που ενεπλάκησαν, μαζί και το ελληνικό, προκειμένου να πετύχουν τα ολόδικά τους κρατικά συμφέροντα. Θεσμών που ήταν (και συνεχίζουν να είναι) το απαύγασμα του διαφωτισμού μιας και τα είχαν όλα: και γιατρούς και μπάτσους και κρατικούς λειτουργούς και μηχανικούς τρένων και δασκάλους και αποθηκάρχους και στρατιώτες-κρατικά οργανωμένους και επιχορηγούμενους. Μόνον έτσι, εξάλλου, ήταν εφικτά όσα μας περιγράφει ο Μπορόφσκι και όλοι οι επιζώντες των στρατοπέδων. Η ιστορική επαλήθευση ετούτης της συλλογικής μας άποψης είναι ένα ζήτημα της θέσης από την οποία μιλάμε, της αυτόνομης πολιτικής μας οργάνωσης και της θέσης που παίρνουμε στη συγκυρία –δηλαδή, της 'καχυποψίας' απέναντι στα κελεύσματα του κράτους μας. Όπως όλα τα πράγματα-που-δεν-είναι-πράγματα στη ζωή.



Ο Ταντέους σε ένα βουκολικό πλάνο, που δύσκολα σε προϊδεάζει για τα βιώματά του.

### Υποσημειώσεις

- [1] Ταντέους Μπορόφσκι, *Κυρίες και κύριοι από δω για τα αέρια*, 0151, Αθήνα, 2020, σελ. 72. Η έμφαση είναι δική μας.
- [2] «Πόλεμος στην Ουκρανία: Οι τέσσερις όροι που θέτει ο Πούτιν για να σταματήσει την εισβολή – Τα αιτήματα του Μακρόν», *in.gr*, 28/02/2022.
- [3] Ενδεικτικά, βλ. «Ο Πούτιν ως άλλος Χίτλερ»: Η παρέμβαση Ιταλού καλλιτέχνη στο Τορίνο για τον πόλεμο στην Ουκρανία», *lifo.gr*, 12/03/2022 και «Μισέλ Ονφρέ: ο Πούτιν είναι φασίστας αλλά...», *athensvoice.gr*, 06/04/2022.
- [4] Ταντέους Μπορόφσκι, ό. π., σελ. 169–170. Η έμφαση είναι δική μας.
- [5] Ταντέους Μπορόφσκι, ό. π., σελ. 137. Η έμφαση είναι δική μας.
- [6] «Οι περιπέτειες του Μίστερ Νόστιμου! Αυτάρκεις οικονομίες και φετιχισμός του εμπορεύματος στον πόλεμο και την ειρήνη», *151 #24*, Χειμώνας-Άνοιξη 2022, σελ. 4–7.
- [7] «Οι περιπέτειες του Μίστερ Νόστιμου! Αυτάρκεις οικονομίες και φετιχισμός του εμπορεύματος στον πόλεμο και την ειρήνη», ό. π., σελ. 5.
- [8] Περισσότερα για το ζήτημα των 'αμάχων' βλ. στο κείμενο «Τα κρούπια, οι «άμαχοι» και η πειθάρχησή μας. Σημειώσεις για έναν πόλεμο κάπου κάποτε.» στο παρόν τεύχος του *151*.
- [9] Περισσότερα για το γιαννιώτικο εβραϊκό νεκροταφείο, τις βεβηλώσεις του και τα συμπεράσματά μας για τον ρόλο των μπάτσων σ' αυτές στο «Ποιος βανδαλίζει το εβραϊκό νεκροταφείο στα Γιάννενα; Η αστυνομία και οι φίλοι της!», *151 #23*, Φθινόπωρο 2021, σελ. 22–23.
- [10] Όσα ακολουθούν αναπτύσσονται εκτενέστερα στο «Εννιά συναντήσεις για τον αντισημιτισμό (από αυτόνομη αντιφασιστική σκοπιά)», *0151 #14*, Ιούλιος 2018, σελ. 8–12.
- [11] Friedländer Saul, *Η ναζιστική Γερμανία και οι Εβραίοι – τόμ. Ι Τα χρόνια των διώξεων 1933–1939*, Αθήνα: Πόλις, 2013, σελ. 338. Η έμφαση είναι του συγγραφέα.
- [12] «Κυρίες και κύριοι από δω για τα αέρια (3 εκδηλώσεις στη Νότια Μακεδονία)», *0151 #21*, Δεκέμβριος 2020, σελ. 41.
- [13] «Κυρίες και κύριοι από δω για τα αέρια (3 εκδηλώσεις στη Νότια Μακεδονία)», ό. π.
- [14] Βλ. *antifa negative, Η υγεία και η πρόδοος ενός άρρωστου κόσμου (ή γιατί ένας κόσμος που βαδίζει σε πόλεμο δεν μπορεί να περιμένει εμβόλια)*, Αθήνα: χειμώνας 2020–2021.